

Lezing: de Europese Unie en terrorismebestrijding

Waar lang de dreiging van een kernoorlog boven Europa hing, is het nu de dreiging van de terrorist. Op verzoek van de Atlantische Commissie gaf dr. Jörg Monar, expert op het gebied van Europa en contraterrorisme, op 19 juni een lezing over terrorismebestrijding in het hedendaagse Europa. Zijn lezing was getiteld: 'The EU and Global Terrorism: How much of a common response to how much of a common threat?' Hij ging in op de geschiedenis die de EU met terrorisme heeft, de dreiging die van terrorisme uitgaat, en de problemen die op dit moment het antiterrorismebeleid van de EU beheersen. Jörg Monar is houder van de Marie Curie-leerstoel aan de Robert Schuman-universiteit in Straatsburg, en tevens directeur van het SECURINT-project. Dit project houdt zich bezig met verschillende veiligheidsaspecten van de EU.

Professor Monar begon zijn lezing door terrorisme in Europa in een historisch perspectief te plaatsen. Hij betoogde dat door de golf van door het communisme geïnspireerde terrorisme in de jaren zeventig, West-Europa al meer dan 30 jaar ervaring heeft met terrorismebestrijding. Hoewel het in het begin nog hoofdzakelijk een intergouvernementele, op nationale leest geschoede aangelegenheid was, heeft een meer gecoördineerd antiterrorismebeleid zich door de jaren heen ontwikkeld. Gezien die geschiedenis, keek Europa anders aan tegen '9/11' dan de VS, aldus de contraterreurexpert. Europa had door schade en schande grote kennis opgedaan van het bestrijden van terrorisme.

In de maanden na 11 september werd de dreiging vooral ervaren als één van buitenaf gericht tegen het vrije Westen. Al-Qaeda had de westerse waarden en rechten de oorlog verklaard. In 2003 zag Monar de dreigingsdefinitie veranderen, en kwam het zogenaamde 'home grown'-terrorisme door radicale elementen binnen Europa en de VS zelf meer naar voren. Na de aanslagen in Madrid (2004) en Londen (2005) werd het duidelijk dat de interne variant de gevaarlijkste vorm van terrorisme was geworden. De noodzaak om de radicalisering van moslims in Europa aan te pakken werd steeds groter. Preventie, en niet meer alleen repressie middels strafrechtelijk optreden, werd het credo van het Europees contraterrorismebeleid.

De terroristische dreiging is in de ogen van Jörg Monar niet slechts beperkt tot het 'moslimterrorisme'. Volgens een rapport van Europol uit 2007 was er van de 360 pogingen tot aanslagen in het jaar ervoor slechts één met een moslimfundamentalistische inslag. Dit was het streven een bom te laten ontploffen in een Duitse trein in juli 2006.

Monar ging daarnaast uitvoerig in op de verschillen in dreigingperceptie binnen Europa. Waar de gemiddelde Europese vrees voor een terroristische aanslag zo'n 15% bedraagt, verschilt het percentage tussen de afzonderlijke lidstaten sterk. Zo is het percentage in Denemarken (36%), het Verenigd Koninkrijk (35%) en Spanje (29%) erg hoog, in landen als Polen (4%), Hongarije (2%) en Tsjechië (1%) opvallend laag. Nederland scoort met 26% ruim boven het gemiddelde.

De afgelopen jaren is er volgens Monar veel vooruitgang op het gebied van de Europese terrorismebestrijding geweest. Zo is er een verregaande samenwerking met de Verenigde Staten aangegaan. De Europese coördinatie is onder antiterrorismecoördinator Gijs de Vries aanzienlijk verstevigd. De organisaties Europol en Eurojust worden steeds actiever. Er heeft zich naast repressief optreden nu ook een preventieve benadering van terreurbestrijding ontwikkeld.

Toch is er nog veel verbetering nodig. Omdat veel van het antiterreurebeleid onder de derde pijler van de EU (Politiële en Justitiële Samenwerking in Strafzaken) valt, is het door het intergouvernementele karakter van deze pijler moeilijk om een coherent beleid neer te zetten. Elk van de 27 lidstaten heeft zijn eigen systeem om terrorisme te bestrijden. Deze systemen zouden daarom geharmoniseerd moeten worden. Omdat de verschillen in de dreigingsperceptie per land zo groot zijn, is het volgens Monar erg lastig een gemeenschappelijke dreigingsdefinitie te creëren. Ook gaat er hierdoor teveel energie en geld verloren aan het verbeteren van de samenwerking.

Door de focus op een nationale aanpak, komt een allesomvattende Europese strategie tegen het terrorisme voorsnog niet van de grond. Monar constateerde dat er voorlopig nog te weinig politieke wil is om hier verandering in te brengen. Er zijn maar twee manieren waardoor een gemeenschappelijke dreigingsdefinitie vorm kan krijgen. Door verdere Europese integratie, namelijk door in de derde pijler besluitvorming op basis van kwalitatieve meerderheid in te voeren, kan het gezamenlijk terrorismebeleid uit het slop worden gehaald. Een grote terroristische aanslag op Europese bodem zou de dreigingsperceptie in de lidstaten uiteraard ook op één lijn brengen.

Omdat meer integratie op dit moment niet aan de orde is, en een grote aanslag vanzelfsprekend zeer onwenselijk, zal het huidige EU-antiterrorismebeleid voorlopig niet veranderen, aldus Monar.

Hasse de Graaff